

Лекція: Адвокатура: загальна характеристика»

План лекційного заняття:

1. Основні поняття навчального курсу «Правове регулювання адвокатури в Україні».
2. Адвокатура: нормативне визначення та врегулювання.

Рекомендовані нормативно-правові акти:

Конституція України (прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року) (ст. 131-2). URL: [Конституція України | від 28.06.1996 № 254к/96-ВР](#).

Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. (із змінами) № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 р. (із змінами) № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні (затверджено рішенням РАУ від 17 грудня 2013 року № 270, із змінами). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2024-06-07-poryadki-23_668d2e1b36603.pdf.

Програма складення кваліфікованого іспиту (затверджено рішенням Ради адвокатів України від 21 вересня 2019 року № 113). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/programi/2019-09-21-programi-113_5dadc5355b8c5.pdf.

Програма проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю (затверджено Рішенням Ради адвокатів України № 72 від 21 вересня 2020 року). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/programi/2020-09-21-programi-72_5fc64626951c3.pdf.

Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю (затверджено рішенням Ради адвокатів України від 01 червня 2018 року № 80, зі змінами та доповненнями). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2024-12-13-polozhennya-89_67a5ebd5582e0.pdf.

Про внесення змін до Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю : Рішення РАУ № 121 від 17 листопада 2020 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020-11-17-r-shennya-rau-121_5fc64da6d98ce.pdf.

Про деякі питання пов'язані з проходженням стажування у період воєнного часу : Рішення РАУ № 39 від 25 березня 2022 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25-r-shennya-rau-39_6245befddf4ab.pdf.

Положення про помічника адвоката (затверджено Рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2025-06-06-polozhennya-61_685546eccfce8.pdf.

Порядок ведення Єдиного реєстру адвокатів України (нова редакція) (затверджено рішенням Ради адвокатів України № 74 від 22 серпня 2022 року, зі змінами). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2024-09-20-poryadki-49_67069c3746cfd.pdf.

1. Основні поняття навчального курсу «Правове регулювання адвокатури в Україні»

Однією з найпопулярніших професій в юридичній сфері є адвокат. Вивчаючи курс «Правове регулювання адвокатури в Україні» ви дізнаєтесь, хто такий адвокат; якими нормативними актами регулюються статус адвоката, його компетенція та гарантії діяльності; нормативні вимоги до кандидатів; умови договору про надання правничої допомоги; особливості адвокатських запитів; з якими іншими професіями адвокат потребує взаємодії; про плюси та мінуси адвокатської професії; про міфи, які супроводжують цю професію, і про реальні факти; цікаві історії з адвокатської практики. Ви також зможуть оцінити зони професійного зростання та відповідальності адвоката (яка компетенція, з чим пов'язана діяльність, яка відповідальність у разі неякісного, непрофесійного виконання обов'язків тощо).

У Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено **основні поняття**, якими є: адвокат, адвокатська діяльність, адвокатське самоврядування, договір про надання правничої допомоги, захист, інші види правничої допомоги, клієнт, конфлікт інтересів, представництво тощо.

Адвокат у цьому законі визначається, як фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Отже, з цього визначення ми дізнаємось, що адвокатом завжди є людина (фізична особа), і бачимо у визначенні згадування іншого терміну – **адвокатська діяльність**. Нею є незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту. У визначенні адвокатської діяльності бачимо згадку про такі її різновиди, як:

- ✓ захист;
- ✓ представництво;
- ✓ інші види правничої допомоги клієнту.

Захистом є вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Представництво – це вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні.

Інші види правничої допомоги – види адвокатської діяльності з:

- ✓ надання правової інформації;
- ✓ надання консультацій і роз'яснень з правових питань;
- ✓ надання правового супроводу діяльності клієнта;
- ✓ складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушення, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення.

Не належить до інших видів правничої допомоги лобіювання, що здійснюється відповідно до Закону України «Про лобіювання»¹.

Також у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» надаються тлумачення й інших термінів, серед яких:

- ✓ **клієнт** – фізична або юридична особа, держава, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, в інтересах яких здійснюється адвокатська діяльність;

- ✓ **договір про надання правничої допомоги** – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правничої допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правничої допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

2. Адвокатура: нормативне визначення та врегулювання

¹ Що таке лобіювання, об'єкт лобіювання, бенефіціар та інші поняття – див. за посиланням [Про лобіювання | від 23.02.2024 № 3606-IX](#).

Частина 1 ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає **адвокатуру України** як **недержавний** самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Адвокатуру України **складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність**. На відмінну від суддів та прокурорів, щодо яких передбачена певна максимальна чисельність, щодо адвокатів таких нормативних вимог не встановлено.

З метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні діє **адвокатське самоврядування**, яке визначається, як гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Правовою основою діяльності адвокатури України є (ч. 1 ст. 3):

- ✓ Конституція України;
- ✓ Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;
- ✓ інші законодавчі акти України.

Так, зокрема, у ст. 131-2 Конституції України закріплено², що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Незалежність адвокатури гарантується. Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Законом можуть бути визначені **винятки щодо представництва в суді**:

- ✓ у трудових спорах;
- ✓ спорах щодо захисту соціальних прав;
- ✓ щодо виборів та референдумів;
- ✓ у малозначних спорах;
- ✓ стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб;
- ✓ стосовно представництва осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Відносини щодо прийняття, набрання чинності, оскарження в адміністративному порядку, виконання, припинення дії адміністративних актів у сфері адвокатури та адвокатської діяльності регулюються Законом України «Про

² Конституція України (прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року) (ст. 131-2). URL: [Конституція України | від 28.06.1996 № 254к/96-ВР](#).

адміністративну процедуру» з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Стаття 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає **принципи та засади здійснення адвокатської діяльності**. Так, відповідно до змісту цієї статті **адвокатська діяльність здійснюється на принципах:**

- ✓ верховенства права;
- ✓ законності;
- ✓ незалежності. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», **адвокатура є незалежною** від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності;

✓ конфіденційності;

✓ уникнення конфлікту інтересів. **Конфлікт інтересів** – це суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

Адвокат України здійснює адвокатську діяльність на всій території України та за її межами, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або законодавством іноземної держави. **Адвокат може здійснювати адвокатську діяльність:**

- ✓ індивідуально
- ✓ в певних організаційно-правових формах: адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання (**організаційні форми адвокатської діяльності**).

Здійснення адвокатської діяльності адвокатом індивідуально. Адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, є **самозайнятою особою**. Адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, може відкривати рахунки в банках, мати печатку, штампи, бланки (у тому числі ордера) із зазначенням свого прізвища, імені та по батькові, номера і дати видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

Адвокатське бюро. Адвокатське бюро є **юридичною особою, створеною одним адвокатом**, і діє на підставі **статуту**. Найменування адвокатського бюро повинно включати прізвище адвоката, який його створив. Державна реєстрація адвокатського бюро здійснюється у порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Адвокатське бюро має самостійний баланс, **може відкривати рахунки у банках, мати печатку, штампи і бланки із своїм найменуванням**. Про створення, реорганізацію або ліквідацію адвокатського бюро

адвокат, який створив адвокатське бюро, **протягом трьох днів** з дня внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців письмово повідомляє відповідну раду адвокатів регіону. Стороною договору про надання правничої допомоги є адвокатське бюро. Адвокатське бюро може залучати до виконання укладених бюро договорів про надання правничої допомоги інших адвокатів на договірних засадах. Адвокатське бюро зобов'язане забезпечити дотримання професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності.

Адвокатське об'єднання. Адвокатське об'єднання є **юридичною особою**, створеною **шляхом об'єднання двох або більше адвокатів (учасників)**, і діє на підставі **статуту**. Державна реєстрація адвокатського об'єднання здійснюється в порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Адвокатське об'єднання має **самостійний баланс, може відкривати рахунки у банках, мати печатку, штампи і бланки із своїм найменуванням**. Про створення, реорганізацію або ліквідацію адвокатського об'єднання, зміну складу його учасників адвокатське об'єднання **протягом трьох днів** з дня внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців письмово повідомляє відповідну раду адвокатів регіону. Стороною договору про надання правничої допомоги є адвокатське об'єднання. Від імені адвокатського об'єднання договір про надання правничої допомоги підписується учасником адвокатського об'єднання, уповноваженим на це довіреністю або статутом адвокатського об'єднання. Адвокатське об'єднання може залучати до виконання укладених об'єднанням договорів про надання правничої допомоги інших адвокатів на договірних засадах. Адвокатське об'єднання зобов'язане забезпечити дотримання професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності.

Адвокат іноземної держави здійснює адвокатську діяльність на території України відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Питання для перевірки знань:

1. Який зміст нормативного визначення понять «адвокат», «адвокатська діяльність», «адвокатура»?
2. Охарактеризуйте «захист», «представництво» та «інші види правничої допомоги» як різновиди адвокатської діяльності.
3. Охарактеризуйте правову основу діяльності адвокатури України.
4. Як ви розумієте термін «адвокатська монополія»?